

Bastarderna i paradiset

Manuel bor i förorten Rinkeby och är barn till chilenska flyktingar. Med en fot i varje kultur har han svårt att finna fäste i tillvaron. Han blir ledare för ett gäng som dras in i en farlig spiral av allt grövre kriminalitet. En ödesdiger natt förändras hans liv för alltid.

Rekommenderad från åk 9

En filmhandledning av
Anna Söderberg

Filmens handling

Bastarderna i Paradiset inleds med en dramatisk scen utanför ett diskotek i centrala Stockholm. Ett gäng unga killar har just avlossat några skott mot en dörrvakt och springer i panik därifrån. En polisbil anländer till platsen och en ung kvinnlig polis går fram till den skottskadade dörrvakten. Hon känner igen honom som en barndomsvän.

Efter denna prolog skildrar filmen med hjälp av tillbakablickar vad som ledde fram till den ödesdigra kvällen för de inblandade. I berättelsens centrum finns Manuel som är barn till chilenska politiska flyktingar och bor i förorten Rinkeby utanför Stockholm. Hans föräldrar kom till Sverige med en dröm om en ljus framtid i ett solidariskt samhälle. Manuels mamma är utsliten efter många år som städare och Manuels pappa har efter flera år av fruktlösa försök att få jobb och förnedrande besök på både arbetsförmedlingen och socialtjänsten förlorat tilltron till det svenska samhället.

Manuel har vuxit upp tillsammans med Kalle och Lena. De går nu i samma klass i gymnasiet och tillhör samma gäng. I skolan är de allmänt apatiska. Deras lärare Ingemar är däremot väldigt engagerad och påstridig. Han försöker gång på gång tala dem till rätta. Framför allt manar han Manuel att ryka upp sig eftersom han sedan länge är god vän till Manuels pappa. Under flera år har de arbetat politiskt tillsammans och på nära håll har Ingemar sett hur Manuels familj plågats av den ovissa och svåra tillvaron i Sverige.

Kalle, Lena & Manuel. Tre barndomsvänner som går olika vägar i livet. Daniel Ojala, Lotta Kalge & Camilo Alanis.

En kväll är det fest med ungdomsgänget. När ölen tar slut föreslår Manuel att de ska bryta sig in i närmaste affär för att skaffa mer. Utanför butiken ser de en patrullerande polisbil. Manuel blir rädd och drar sig ur i sista stund. De andra i gänget blir arga och kallar honom en fegis, men går vidare med inbrottet. Nästa morgon dyker polisen upp hemma hos Manuel. De vill förhöra honom på polisstationen eftersom han är misstänkt för butiksinbrottet, samma inbrott som han drog sig ur kvällen innan. Manuels pappa blir förtvivlad och vägrar låta polisen ta med sonen. Han försöker muta dem med olika saker. De lämnar så småningom lägenheten. Manuels pappa konfronterar sin son och frågar vilken anledning han har att stjäla: "Är det något du saknar här hemma?" frågar han.

Manuels mamma måste gå till socialtjänsten och eftersom hon inte är så bra på svenska måste han följa med. Men när Manuel upplever att socialtjänstemannen inte lyssnar tappar han tålamodet. Som så många gånger tidigare går han tillsammans med sin mamma därifrån i vredesmod och med oförättat ärende.

Det är skolavslutning och fest hemma hos Kalle som med sin mamma flyttat från Rinkeby. Kalle tar med sig Lena till sitt rum och berättar att han är kär i henne och han försöker tvinga henne att kyssa honom. I samma ögonblick kommer Manuel in i rummet och upptäcker dem. Kalle blir förnärmat när Manuel förklarar

att han inte vet hur man förför tjejer: "Kör din blattestil" säger Kalle ursinnigt.

Under sommaren blir Manuel och Lena tillsammans. Hon har bestämt sig för att lämna gänget och sluta med alla meningslösa småstöldar och ber Manuel att också göra det. Istället kan de börja jobba och skaffa pengar för att resa bort ifrån tråkiga Sverige, kanske kan de åka till Sydamerika. Men Manuel är arbetslös och på arbetsförmedlingen får han inga jobb utan känner sig bara förnedrad. Han börjar hänga med gänget igen, men nu utan Lena. En kväll stjälar gänget en bil och rånar en bensinmack. Manuel och Kalle börjar bråka om pengarna och om Lena. De andra i gänget går emellan och de två gamla vännerna skiljs som ovänner. Senare grips Manuel av polisen för rånet och får sitta sex månader på ett ungdomshem. När han kommer ut söker han genast upp Lena. Han undrar varför hon inte svarat på hans brev och inte hälsat på honom. Hon berättar att hon ska flytta från förorten och att hon vill fortsätta plugga och göra något nyttigt i samhället. Samma dag chockas Manuel av att se Kalle tillsammans med ett gäng skinnskallar.

En nära vän till familjen sysslar med allehanda kriminella aktiviteter. Hon handlar med knark och driver en bordell och en illegal spelklubb som Manuel då och då besöker. En tidig morgon efter en lång natt på bordellen möter Manuel Ingemar, hans gamla lärare från gymnasiet. Han för-

söker fiska med ett fiskespö i en hand och en flaska Renat i den andra. När han ser Manuel lyser han upp. Ingemar berättar att han är förtidspensionerad och att hans fru har gått bort. Manuel ljuger och säger att han pluggar och byter snabbt samtalsämne. De omfamnar varandra och skiljs åt.

Manuel förbereder sig tillsammans med tre kompisar från det gamla gänget inför en natt på stan. De tar kokain och en av killarna, Johan, tar fram en pistol och visar de andra. Samtidigt åker Lena ut på sin första patrull som polisaspirant. Och inne i stan har Kalle precis börjat sitt pass som dörrvakt på ett diskotek. Manuels gäng försöker komma in på ett par ställen, men överallt får de nobben. Frustrerade dyker de upp vid diskoteket där Kalle jobbar. Det går förbi den långa kön och får syn på honom. Manuel går fram för att hälsa och försöker omfamna sin gamla kompis. Men Kalle vägrar släppa in dem. Han motar bort dem och låtsas som om han inte känner dem. Manuel blir förbannad och de börjar slåss. I tumultet avlossas helt plötsligt flera skott in i folkmassan. Kalle träffas av kulorna och sjunker skrikande ner till marken. Manuel och gänget springer därifrån så fort benen bär. De delar upp sig och springer åt olika håll. Lena anländer till platsen och hon upptäcker chockad att dörrvakten som blivit skottskadad är Kalle.

Manuel söker upp sin vän på bordellen. Hon kan inte hjälpa honom och han har inget annat val än att gå hem till föräldrarna. Några timmar senare hörs polisens sirener på gatan nedanför Manuels föräldrahem. Han överlämnar sig frivilligt.

Vid rättegången kräver åklagaren att mycket hårda straff utdöms för vad hon liknar vid ett terroristdåd. På åhörarlåktaren finns Manuels föräldrar och hans storebror Pancho, Lena och läraren Ingemar. Kalle som klarat livhanken är också där, men han är rullstolsbunden. Ungdomarna förklarar skyldiga och Manuel får fängelse i åtta år. Helt plötsligt ropar någon "Bravo" högljutt och applåderar. Det är läraren Ingemar som inte kan låta bli att sarkastiskt kommentera domslutet. Trots domarens protester fortsätter han tills han släpas ut av vakter.

Filmens slutbild är på tre barn i en sandlåda. En flicka och två pojkar som leker tillsammans. Lena går fram till dem och börjar leka. Hon är deras nya fröken.

Paradiset – Det svenska folkhemmet

Med filmens titel *Bastarderna i paradiset* vill regissören göra oss uppmärksamma på invandrarnas liv i det samtida svenska samhället. Titeln har en tydlig ironisk underton. Det samhälle som filmen beskriver är knappast ett paradiset för de människor vi möter. Men varifrån kommer egentligen beskrivningen av det svenska samhället som ett paradiset? Den tankebild om ett rättvist och jämlikt samhälle som den svenska (socialdemokratiska) välfärdspolitikern präglades av under en stor del av 1900-talet var byggandet av ett folkhem. Så här lyder en del av Per-Albin Hanssons berömda folkhemstal från 1928:

Hemmets grundval är gemensamheten och samkänslan. Det goda hemmet känner inte till några privilegierade eller tillbakasatta, inga kelgrisar och inga styvbarn. Där ser icke den ene ner på den andre, där försöker ingen skaffa sig fördel på andras bekostnad, den starke trycker icke ner och plundrar den svage. I det goda hemmet råder likhet, omtanke, samarbete, hjälpsamhet. Tillämpat på det stora folk- och medborgarhemmet skulle det betyda nedbrytande av alla sociala och ekonomiska skrankor som nu skilja medborgarna i privilegierade och tillbakasatta, i härskande och beroende, i rika och fattiga, besuttna och utarmade, plundrare och utplundrade. (Per-Albin Hansson, Andra Kammararen, protokoll 1928, nr 3 s 11)

★ Hur beskrivs det svenska samhället, "paradiset", i filmen? Diskutera begreppet det svenska folkhemmet. Vad innebär det och på vilka sätt var folkhembygget unikt för Sverige? Vad har hänt med folkhemmet under 1990-talet? Vad har dagens ekonomiskt hårdnande klimat fört med sig? Diskutera till exempel segregation, ghettoisering av bostadsområden, arbetslöshet, hemlöshet och invandrings- och flyktingpolitik.

★ Hur framställs invandrarna, "bastarderna", i filmen? Diskutera elevernas bild av invandrare och svenskar. Finns det stereotypa uppfattningar om hur invandrare och svenskar är? Diskutera till exempel livsstil, arbete, utbildning, bostadsort, språk och mentalitet för respektive grupp. Stämmer bilderna i filmen med elevernas uppfattningar om invandrare och svenskar? Finns det scener i filmen som de tycker är schabloniserande i fråga om invandrare respektive svenskar?

Att finna en plats i det nya landet

Manuels föräldrar har av olika skäl haft svårigheter att finna en plats i det nya landet. När Manuel är liten följer han med sin pappa till arbetsförmedlingen. Varje gång är det samma visa. Inom pappans yrke finns inga lediga jobb och han hänvisas istället att ta städjobb och andra låglönearbeten inom sjukvård och äldreomsorg. Han har en hemlig överenskommelse med sonen att inte berätta om sina förnedrande besök på arbetsförmedlingen för mamman. Enträget arbetar han dock vidare i sin vision att förändra samhället genom politiken. Men en dag har slutligen även den drömmen krossats när han upptäcker att de ideal och värderingar som han hoppats i en framtid skulle genomsyra samhället är som bortblåsta. Istället för solidaritet gäller alla mot alla och starkast vinner. I ett sista desperat försök att få rätsida på tillvaron åker han tillbaka till Chile för att se om familjen kan återvända. Men i hemlandet har allt förändrats. Hans gamla kamrater har alla bra jobb, men ingen är villig att ställa upp för honom och hans familj. Efter tjugo år i Sverige är han en bruten man som skåpsuper på nätterna och som tvingas leva på socialen.

Under många år har Manuels mamma arbetat som städare, men en dag orkar hon inte mer och måste motvilligt vända sig till socialen. Trots att familjen levit i Sverige i tjugo år har hon aldrig lärt sig svenska och hon behöver Manuels tolkhjälp. På socialen tycker Manuel att de behandlas illa. Om och om igen måste han berätta om familjens svåra livssituation för den kvinnliga socialsekreteraren. Manuel blir förbannad. Med all önskvärd tydlighet visar han att han inte tänker lyssna mer på socialsekreteraren. Socialsekreteraren, som ständigt stoppar kola i munnen, säger att hon bara vill hjälpa dem. Manuel lutar sig fram och ser henne stint i ögonen: "Vi vill inte ha hjälp, vi vill ha lösningar."

★ Hur påverkas Manuel av besöken på arbetsförmedlingen med sin pappa? Vilken bild får han av det svenska samhället? Vad innebär det för Manuels självkänsla? Hur påverkar det hans förhoppningar om framtiden? Påverkar det Manuels motivation i skolarbetet? Hur behandlas Manuel när han själv går till arbetsförmedlingen? Ses Manuel som en förlorare från första stund av arbetsförmedlaren? Diskutera hur filmens regissör har valt att beskriva arbetsförmedlingen och socialtjänsten. Är det en

positiv eller en negativ bild som visas? Många välutbildade invandrare har problem att få kvalificerade jobb i Sverige. Hur kan man lösa sådana problem? Är kvotering en bra lösning? Hur skulle Manuels familjs livssituation kunna bli bättre?

★ Diskutera invandrarbarnens roll i familjen. Vad innebär det för invandrarungdomar att de vid en tidig ålder får ta ett stort ansvar i familjen om föräldrarna är arbetslösa, inte kan svenska och därmed saknar kontakt med det svenska samhället? Tror ni situationen ser olika ut för tjejer och killar i invandrarfamiljer?

Kluven identitet

Manuel är född i Sverige av chilenska flyktingar som kom hit av politiska skäl. I filmens inledning finns en scen där Manuel är ungefär tolv år. Han kommer hem från skolan och vill berätta något viktigt för sin pappa. Men pappan har bråttom eftersom han är försenad till ett politiskt möte. Manuels mamma ber honom att lyssna på vad sonen har att berätta. Motvilligt går han med på det samtidigt som han klär på sig ytterkläderna. Manuel förklarar att han hamnat i slagsmål med en pojke som kallat honom "jävla svartskalle". Pappan ser gillande på sonen och säger att det är bra att försvara sig. Han ger honom en uppmuntrande klapp på axeln. Snart, viskar han som om hade de en hemlighet, snart sitter vi på flygplanet tillbaka till Chile. "Då ska allt blir bra" tillägger han innan han går.

Manuel står med en fot i varje kultur och utan riktigt fäste någonstans, i en verklighet som genomsyras av en allt skarpare skiljelinje mellan "vi" och "dom". I förorten han växt upp i har problemen gradvis ökat med en alltmer påtaglig segregation och en vardag präglad av arbetslöshet och utanförskap. I sitt sökande efter tillhörighet och respekt finner han gemenskap och solidaritet i gänget. De skapar en frizon med egna lagar och tar avstånd från vuxenvärlden och samhället som de upplever sviker dem. Gänget dras in i en farlig spiral av ökad kriminalitet. Det som börjar med inbrott för att snatta öl och chokladkakor leder till bilstölder, väpnade rån, knarkmissbruk och så småningom den tragiska händelsen då Kalle skottskadas så svårt att han blir rullstolsbunden.

★ Diskutera hur föräldrarnas dröm om att en dag återvända till hemlandet påverkar Manuel? Manuels pappa

arbetar politiskt i en solidaritetsgrupp, men hur solidarisk är han mot sina barn?

★ Diskutera hur det är att växa upp utan att känna sig delaktig i samhället. Att växa upp med en kluven identitet. Första gången gänget planerar att göra ett inbrott hoppar Manuel av och hänas för att han är en fegis. Men han blir så småningom den drivande kraften i gänget. Hur kan man förklara hans utveckling? Vilken förklaring ger filmen? Är det gruppsycket som gör honom kriminell? Vilket ansvar har Manuel själv? Vad söker Manuel i gänget?

Fakta om invandrare, deras barn och brott

BRÅ-rapporten "Invandrades och invandrades barns brottslighet" undersöker hur det förhåller sig med invandrades och invandrades barns brottslighet. Här skall några av rapportens resultat redovisas.

Invandrararnas andel av den svenska befolkningen har gradvis ökat sedan andra världskriget. Invandringens karaktär har förändrats över tid från en så kallad arbetskraftsinvandring till främst flyktinginvandring. På 1990-talet var invandrararnas andel av befolkningen cirka 10 procent, medan cirka 8 procent av den svenska befolkningen är barn till invandrare. Ett omdiskuterat ämne är invandrare och brott. De frågor som ofta aktualiseras i debatten om invandrare och brott är hur stor del av brottsligheten som invandrare står för, om de är överrepresenterade vad gäller brottslighet och vad detta i så fall beror på.

Undersökningen har granskat året 1993 då invandrararnas andel av den svenska befolkningen var 9,9 procent. Samma år begicks 16 procent av samtliga anmälda brott i Sverige av invandrare, medan 80 procent av samtliga brott begicks av personer födda i Sverige. Om man tar hänsyn till invandrades andel av befolkningen är de överrepresenterade i brottslighet. Det har framlagts flera hypoteser om orsakerna till invandrararnas överrepresentation i brottslighet. Två huvudhypoteser kan urskiljas. Dels att det finns faktorer i själva invandringssituationen som kan vara brottsgenererande t ex ekonomiska svårigheter och anpassningsproblem. Dels att invandringen kan vara selektiv såtillvida att större andel av dem som invandrar är kriminella eller har en hög risk för kriminalitet. Men även om det finns en överrepresentation är det så att en övervä-

gande majoritet av invandrararna inte registrerades för något brott 1993.

I BRÅ-rapporten framkommer det att representanter för polis och sociala myndigheter ser invandrades barn som det stora kriminalpolitiska problemet i dag. Men enligt de slutsatser som dras i rapporten är den bedömningen i viss mån överdriven. Undersökningar visar att invandrades barn är mindre brottsbenägna än invandrare. När det gäller invandrades barn och deras brottslighet så är de överrepresenterade jämfört med svenskarna. Men överrepresentationen är klart lägre än för invandrarerna. Det beror troligen på att de i högre grad har anpassat sig till det svenska samhället och därmed är risken mindre att de hamnar i brottslighet. Vad som i dagsläget kan försämr situation är att allt fler barn till invandrare utestängs från arbetsmarknaden samtidigt som boendesegregationen fortsätter att öka.

Lästips

"Invandrades och invandrades barns brottslighet – en statistisk analys", Jan Ahlberg BRÅ-rapport 1996:2

Citatet från Per-Albin Hanssons folkhemstal är hämtad från "Att lägga livet till rätta – studier i svensk folkhemspolitik" av Yvonne Hirdman (Carlssons förlag, 1989). Boken handlar om den svenska välfärdspolitik med tonvikt på det utopiska innehållet i alla de reformer som berörde den svenska vardagen under 30- och 40-talen.

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Sverige, 2000

Manus, regi & produktion: Luis R. Vera

Foto: Sammy De la Cruz

Klippning: Leif Eiranson

Ljud: Bernardo Babsky

Musik: Daniel Bingert

I ROLLERNA

Manuel – Camilo Alanis

Lena – Lotta Kalge

Kalle – Daniel Ojala

Manuels mor – Maria E. Cavieres

Manuels far – Pablo Vera Nieto

Läraren – Freddy Bylund

TEKNISKA UPPGIFTER

Längd: 110 minuter

Format: 1:1.66

Ljud: Dolby SR

Originalspråk: Svenska och spanska

Censur: Från 15 år

Svensk premiär: 10 november 2000

DISTRIBUTION

Folkets Bio, Box 2068, 103 12 Stockholm

Tel: 08-545 275 20 www.folketsbio.se